

Wijziging van de Algemene Weduwen- en Wezenwet en de wet van 9 april 1959 (Stb. 140) houdende een interim-regeling inzake beperking van samenloop van pensioenen en uitkeringen ingevolge de Algemene Weduwen- en Wezenwet met renten en uitkeringen ingevolge de Ongevallenwetten, bijslagen op die renten en uitkeringen en toeslagen op renten krachtens de Invaliditeitswet

VOORLOPIG VERSLAG

Nr. 5

Algemeen

De vaste Commissie voor Sociale Zaken en Volksgezondheid, in welker handen het onderhavige ontwerp van wet is gesteld, heeft de eer, daaromtrent als volgt te rapporteren.

Algemene instemming werd betuigd met de indiening van een wijzigingswetsontwerp als het onderhavige, in stede van een nota, gelijk gevraagd werd in de op 25 februari 1959 door de Kamer aanvaarde motie (*Handelingen*, 1958—1959, blz. 3634, 3640), aan de hand van welke nota een gedachtenwisseling had kunnen worden gevoerd over de wenselijkheid van wijzigingen in de Algemene Weduwen- en Wezenwet¹⁾.

Men juichte het toe dat, nu eenmaal zodanige gedachtenwisseling op grondslag van een nota niet op het in evenbedoelde motie vermelde tijdstip — uiterlijk vóór het zomerreces van 1961 — had kunnen plaats vinden, het daardoor ontstane tijdsverlies weer enigermate zou zijn in te halen door middel van de thans gevolgde procedure.

Instemming werd eveneens betuigd met de opvatting, door de bewindsliden in de memorie van toelichting neergeschreven, dat bij de uitvoering van de A.W.W. niet van belangrijke gebreken in deze wet gebleken is, en dat met een wijziging op enkele punten kan worden volstaan.

Verscheidene leden hadden evenwel de indruk, dat in de afgelopen twee jaar de tijdelijke weduwenuitkeringen niet aan het gestelde doel hebben beantwoord ten gevolge van het feit, dat de mogelijkheden tot om-, bij- en herscholing niet alleen totaal onvoldoende waren, maar ook, omdat de weduwen met een tijdelijke uitkering te laat zijn voorgelicht ten aanzien van de — zij het ook beperkte — mogelijkheden. Immers de „folder”, die thans aan deze weduwen wordt uitgereikt, kwam pas gereed in het begin van 1961.

De hier aan het woord zijnde leden zouden gaarne vernemen welke maatregelen thans genomen zijn om deze weduwen betere mogelijkheden tot scholing te geven; of gegevens verstrekt kunnen worden ten aanzien van de wijze, waarop de tijdelijke weduwenrenten benut zijn voor het verkrijgen van een werkkring; of de tijdelijke weduwenuitkeringen hoog genoeg zijn gebleken om zich behoorlijk te kunnen scholen; tenslotte, of de invloed van het uitreiken van de „folder”, waarin verwezen wordt naar de arbeidsbureaus, merkbaar is geweest in die zin, dat meer weduwen bij de arbeidsbureaus zijn gekomen dan in het eerste jaar, toen deze voorlichting haar niet werd gegeven.

Gezien het feit, dat het weduwenpensioen voor de weduwen zonder kinderen niet toereikend is om hiervan te kunnen leven, vroegen deze leden, of er voldoende aandacht besteed wordt op de arbeidsbureaus aan de mogelijkheden voor het z.g. part-time-werk. Beschikken deze bureaus over voldoende aanvragen?

Verlaging van de leeftijdsgrens

Dat de thans in de A.W.W. opgenomen leeftijdsgrens van 50 jaar te hoog is en verlaagd dient te worden, werd niet bestreden.

Algemeen werd echter blijk gegeven van bezorgdheid, of de voorstellers der onderhavige wijzigingen steeds in genoegzame mate rekening hebben gehouden met de daaruit voor de ongehuwden en in het bijzonder de ongehuwde vrouwen voortvloeiende lastenverzwaring.

Van meer dan één zijde werd er aan herinnerd, dat de Sociaal-Economische Raad mededeelde er zich van bewust te zijn, dat bij een uitbreiding van de aanspraken van de weduwen

¹⁾ Verder in dit verslag aangeduid als A.W.W.

mede in ogenschouw moet worden genomen of ten aanzien van de ongehuwde vrouwen, die immers ook premie moeten opbrengen voor de weduwen- en wezenverzekering, nog wel van een evenwichtige lastenverdeling kan worden gesproken (Uitgave van de S.E.R. 1961, nr. 7, blz. 6). Naar de mening van de S.E.R. vloeide echter uit zijn voorstel tot uitbreiding van de weduwentpensioenen, niet een onaanvaardbare belasting voor de ongehuwden voort.

De hier aan het woord zijnde leden wezen er op, dat de Raad deze mening heeft kenbaar gemaakt zonder daarvoor enig argument aan te voeren.

Deze leden meenden echter, uit het feit dat de S.E.R. in hetzelfde advies uiting geeft aan zijn verlangen om een advies uit te kunnen brengen over een eventuele compensatie voor ongehuwden en — in het bijzonder ongehuwde vrouwen — voor de totale lasten voortvloeiende uit de wettelijke sociale verzekeringen en de daar tegenover staande aanspraken, toch te mogen concluderen, dat reeds lang een te groot beroep op de solidariteit van ongehuwden gedaan wordt, waarbij nu weer een extra last zal worden gevoegd.

Sommigen dezer leden achtten het — afgezien van de vraag of met een beschouwing van de sociale verzekerings-aspecten kan worden volstaan, wanneer men de sociale positie van de door ieder behalve door de fiscus vergeten groep der ongehuwden nader wil bezien — zowel een technisch-redactionele als een materiële leemte in het advies van de S.E.R., dat deze enerzijds constateert, dat een bepaald probleem — t.w. de consequenties van zijn advies voor de ongehuwde vrouwen — bij de beschouwingen over de voorstellen tot wijziging van de A.W.W. mede in ogenschouw moet worden genomen, doch anderzijds zonder enige nadere motivering stelt, dat de voorgestelde uitbreiding der weduwentpensioenen op zich zelf gezien niet tot een onaanvaardbare belasting voor de ongehuwde vrouwen leidt. Waarom bedoelde uitbreiding van aanspraken — met de niet genoemde doch inherente uitbreiding van premie — in dit geval voor de ongehuwden „op zich zelf gezien” moet worden, terwijl deze methode ten aanzien van sociale aangelegenheden anders volstrekt ongebruikelijk is, was bedoelde leden ook na lezing van het advies van de Raad niet duidelijk geworden.

Verscheidenen dezer leden spraken als hun oordeel uit, dat bij het ingaan van de betaling van de afzonderlijke premie voor de A.W.W. — immers zullen, indien dit ontwerp tot wet wordt verheven, de A.W.W.-uitkeringen niet meer zonder extrapremiebetalingen uit het Ouderdomsfonds worden geput — gelijktijdig compensatie op enigerlei wijze aan ongehuwden gegeven zal dienen te worden, inzonderheid aan die ongehuwde vrouwen, die wel premie moeten betalen voor de A.W.W., doch voor uitkeringen krachtens deze wet nimmer in aanmerking kunnen komen.

Deze leden vroegen, of het geen oplossing zou zijn, ongehuwde vrouwen op 60-jarige leeftijd voor de A.O.W.-uitkering in aanmerking te laten komen.

Vele leden legden er de nadruk op, dat, mede aangezien de premie opgebracht zal moeten worden ook door de ongehuwde vrouwen, die nimmer gehuwd zijn geweest, geen offers behoren te worden gevraagd ten behoeve van die groepen van weduwen, die redelijkerwijs geacht kunnen worden zelf in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Zij betwijfelden, of deze overweging de bewindslieden voldoende scherp voor ogen had gestaan.

Wanneer bv. een vrouw op 34-jarige leeftijd huwt, een kind krijgt op 35-jarige leeftijd en kort daarop zowel haar man als haar kind door de dood verliest, krijgt zij pensioen tot haar 65ste jaar. Een ander voorbeeld: Een vrouw huwt op 39-jarige leeftijd, haar man overlijdt één jaar later, zij heeft geen kinderen en ontvangt weduwentpensioen tot haar 65ste jaar. Is het in dergelijke gevallen wel aannemelijk te achten, dat de weduwe niet in haar eigen levensonderhoud kan voorzien, althans minder goed dan een ongehuwde vrouw van gelijke leeftijd?

Zou daarom niet een aanvullend criterium moeten worden toegepast van een zekere minimumduur van het huwelijk, ver-

meerderd met de tijd, waarin de weduwe de voogdij heeft gehad over een of meer eigen of pleegkinderen? Toegegeven, aldus deze leden, dat het aanleggen van een dergelijk aanvullend criterium de vaststelling van het recht op uitkering iets ingewikkelder zou maken, moet men dan toch niet een discriminatie ten nadele van de ongehuwd blijvende vrouwen vermijden, die meestal tot hun 65ste levensjaar in eigen levensonderhoud moeten voorzien, soms in moeilijke omstandigheden?

Zou het geen aanbeveling verdienen, als blijvende maatregel aan de weduwen bij het bereiken van de 60-jarige leeftijd in ieder geval een weduwentpensioen toe te kennen, dus ook indien zij overigens niet reeds recht hebben op uitkering ingevolge de A.W.W.? Hoeveel zouden de kosten van een dergelijke maatregel bedragen?

In de A.W.W. is een dergelijke regeling getroffen bij wijze van overgangsmaatregel ten behoeve van de weduwen, die ten tijde van de inwerkingtreding van de A.W.W. de 60-jarige leeftijd reeds hadden bereikt (artikel 55, sub 1, f). Zou er niet veel voor te zeggen zijn, deze voorlopig algemeen te maken, totdat definitief is beslist over de vraag, of aan alle ongehuwde vrouwen reeds bij het bereiken van de 60-jarige leeftijd een ouderdomspensioen zal worden verstrekt?

De leden, die deze vragen stelden, lieten zich hierbij leiden door de overweging, dat vele vrouwen niet of zeer moeilijk in staat zijn lichamelijke arbeid, waarmee zij in hun levensonderhoud moeten voorzien, na het bereiken van de 60-jarige leeftijd voort te zetten.

Vele andere leden, waarbij zich sommige weer andere leden aansloten, verklaarden het op prijs te zullen stellen, indien de bewindslieden in hun memorie van antwoord nader aandacht zouden besteden aan de consequenties van deze verbeterde A.W.W. ten opzichte van de daarmee gepaard gaande premieverhoging voor de ongehuwden, en in het bijzonder de ongehuwde vrouwen. Zij vestigden er de aandacht op, dat zich onder de ongehuwde vrouwen een groep bevindt, die zich in vergelijkbare omstandigheden met die der weduwen bevindt, nl. de categorie, die na verzorging van hun ouders of één ouder op latere leeftijd in eigen levensonderhoud moet gaan voorzien. Deze leden verzochten de bewindslieden, hun zienswijze hierop uiteen te zetten.

De verscheidene leden, die eerder het woord voerden, konden zich ermede verenigen, dat een vrouw met één of meer kinderen te allen tijde bij het overlijden van haar echtgenoot recht op weduwentpensioen krijgt tot haar 65ste jaar.

Bij de in het wetsontwerp voorgestelde verlaging van de leeftijdsgrens tot 40 jaar voor weduwen zonder kinderen en tot 35 jaar in bepaalde gevallen, trokken zij voorts nog echter in twijfel, of deze grens niet te laag is gesteld. Zij achtten het beter deze leeftijdsgrens op 45 jaar te bepalen waartoe zij de volgende overwegingen aanvoerden.

Vermeden dient te worden, dat door een dergelijke bepaling, waarbij een weduwe van 40 c.q. 35 jaar zonder kinderen in aanmerking komt voor een weduwentpensioen, de indruk gewekt wordt, dat vrouwen van ca. 40 jaar nu eenmaal geen volwaardige arbeidskrachten meer zijn, hoewel het tegendeel reeds lang bewezen is, terwijl de toch al ten onrechte bestaande tegenstand bij vele werkgevers omtrent „oudere” vrouwelijke werkkrachten niet nodeloos psychologisch dient te worden beïnvloed. Ongetwijfeld zal het stellen van de leeftijdsgrens van 40 jaar in deze wet nadelige gevolgen hebben voor de niet-weduwe zijnde alleenstaande vrouwen, die zonder een A.W.W.-uitkering voor zichzelf moeten zorgen en in de regel tot haar 65ste jaar een werkkring moeten vervullen.

In een tijd, waarin reeds een tekort aan vrouwelijke arbeidskrachten bestaat — een tekort dat bovendien zal blijven toenemen ten gevolge van het dreigend vrouwentekort in Nederland — is het onverantwoord een bepaalde groep weduwen, die in staat zijn weer volledig deel te nemen aan het arbeidsproces, door middel van het toekennen van een pensioen hiervan min of meer te weerhouden.

Gebleken is, dat b.v. in vele verzorgende beroepen oudere werknemers beter voldoen dan jongere.

Gebleken is ook, dat vele gehuwde vrouwen, die thuis gemist kunnen worden, grote bevrediging vinden in het aanvaarden van werk buitenshuis, m.a.w. niet om economische redenen gaan werken, maar ter verruiming van haar eigen levenskring. Zoveel te meer zal het voor weduwen, die alleen achterblijven, van belang zijn, indien zij door het vervullen van een werkring weer inhoud aan haar leven kunnen geven.

Hoe jonger de leeftijd gesteld wordt voor het in aanmerking komen van een weduwnpensioen, des te groter zal de weerstand zijn bij oudere zelfstandige vrouwen om de premie voor deze weduwnpensioenen mede te moeten opbrengen.

De hier aan het woord zijnde leden stonden wel een verlagening voor van 50 jaar naar 45 jaar, omdat zij er begrip voor hebben, dat de moeilijkheden voor oudere vrouwelijke arbeidskrachten bij het vinden van een werkring groot zijn, terwijl bovendien in de meeste gevallen voor 45-jarigen en oudere weduwen het huwelijk zo lang geduurd zal hebben, dat bezwaarlijk van haar gevegd kan worden een volledige dagtaak op zich te nemen.

Zij zouden gaarne van de Minister vernemen, of hij het bij nader inzien inderdaad psychologisch en economisch in de huidige tijd verantwoord acht, een zo vergaande uitbreiding van de A.W.W. als de invoering van de leeftijdsgrens van 40 jaar c.q. 35 jaar voor te stellen.

Het verlenen van weduwnpensioen aan de weduwe, die tijdens de duur van de tijdelijke uitkering invalide wordt.

Met de voorgestelde wijziging en met het afwijzen van de invoering ener anti-cumulatiebepaling ging men gaarne accoord.

Wel rees bij vele leden de vraag, of er bij invoering van de arbeidsongeschiktheidswet niet toch een anti-cumulatiebepaling in het leven zal moeten worden geroepen (of al eerder bij een tussentijds optrekken der uitkeringen op grond van de I.W.) wanneer de invaliditeitsuitkeringen immers niet onbelangrijk zullen worden verhoogd.

Overlijden van de verzekerde binnen een jaar na de huwelijksluiting.

De voorgestelde wijziging werd op zich zelf een verbetering geacht, welke naar de mening van vele leden — bij wie sommige andere leden zich aansluiten — echter niet ver genoeg ging. De thans geldende bepaling leidt in de praktijk immers soms tot grote onbillijkheden. Gewezen werd op een artikel in „Het Parool” van 12 oktober 1961 onder de titel: „Hatelijke A.W.W.-bepaling brengt zee van verdriet”, van mr. H. Singer-Dekker. Hoe kan men nu eigenlijk uitmaken, zo vroegen deze leden, of de dood binnen een jaar verwacht moest worden? Zo de behandelende arts dit al weten kon, in hoeverre mag men dan veronderstellen dat de betrokken vrouw die wetenschap deelde? Dergelijke huwelijken worden vaak gesloten in omstandigheden (na een langdurig concubinaat waaruit kinderen zijn geboren) dat het eerder aangaan van de huwelijksband sociaal gezien voor de hand zou hebben gelegen. Naar de mening van de hier aan het woord zijnde leden ware het 't beste de gehele bepaling te schrappen. Zou de Minister kunnen aantonen, dat de bepaling werkelijk in de praktijk niet gemist kan worden om misbruiken te voorkomen, dan ware zij om te zetten in een bevoegdheidsbepaling, uitsluitend toe te passen in voor de hand liggende gevallen.

Recht op kinderbijslag voor halfwezen.

Vele leden achtten het niet juist, dat het recht op kinderbijslag voor halfwezen verloren gaat bij hertrouwen van de weduwe. Hoewel in vele gevallen bij hertrouwen de nieuwe echtgenoot de opvoeding en het onderhoud van deze kinderen op zich zal nemen, zal dit toch niet steeds het geval zijn, vooral niet als het om wat oudere kinderen gaat, voor wie het recht op kinderbijslag bestond op grond van hun studie. Dan kan het hertrouwen van de moeder aanleiding zijn, dat het kind op eigen benen gaat staan. Verlies van kinderbijslag zou in deze gevallen een ernstige belemmering vormen voor de verdere ontwikkeling van het kind. Ook in andere gevallen, als het kind

wel bij zijn moeder blijft, kan dit gevaar trouwens ontstaan. De Sociale Verzekeringsraad heeft er in dit verband op gewezen, dat al moge in het rechtsbewustzijn zijn aanvaard, dat een stiefvader voor zijn stiefkinderen moet zorgen, deze stiefvader formeel niet onderhoudsplichtig is. Weliswaar zal deze onderhoudsplicht te zijner tijd in het Burgerlijk Wetboek worden opgenomen, doch dit is nog steeds niet het geval. Bovendien vreesden deze leden, dat deze wijziging in het Burgerlijk Wetboek, in samenhang met het verlies van recht op kinderbijslag van halfwezen bij hertrouwen van de moeder, een ernstige belemmering zal kunnen vormen voor het sluiten van haar tweede huwelijk.

De van echt gescheiden vrouw, wier alimentatieplichtige voormalige echtgenoot overlijdt

Verscheidene leden betreurden het in hoge mate, dat in de memorie van toelichting (blz. 9, linkerkolom, sub 6) slechts enkele zinnen, uitmondend in een negatieve conclusie, gewijd zijn aan de vraag, of de gescheiden vrouw, die in het genot is van alimentatie, na het overlijden van haar gewezen echtgenoot in aanmerking kan komen voor een weduwnuitkering, hoewel hierover van verschillende zijden bij de parlementaire behandeling van de A.W.W.-wet uitvoerig is gesproken. Ziet de Minister de mogelijkheid om voor de hier bedoelde groep, in het kader van dit wetsontwerp, enigerlei oplossing te vinden?

Sommige leden stelden vast, dat de gescheiden alimentatiegerechtigde vrouwen, ofschoon formeel tot de groep der ongehuwden te rekenen, nog sterker dan de nimmer gehuwd geweest zijnde vrouwen discriminerend worden behandeld op sociaal gebied. Wordt een gescheiden man door de rechter veroordeeld aan zijn vroegere echtgenote alimentatie te betalen voor haarzelf en voor de eventuele kinderen, doch komt hij te overlijden, dan kan deze vrouw aan de A.W.W. voor zich zelf geen recht ontlenen, daar zij praktisch wel doch burgerrechtelijk niet als weduwe kan worden beschouwd.

Ofschoon bij de behandeling van het ontwerp der A.W.W. in de Staten-Generaal destijds wel stemmen zijn opgegaan, welke op de onbillijke consequenties hiervan wezen, heeft men bewust aan de groep der gescheiden alimentatiegerechtigde vrouwen in de A.W.W. geen rechten willen toekennen.

Men heeft het, aldus de hier aan het woord zijnde leden, echter vanzelfsprekend geacht, hun wel plichten — te weten premiebetaling — op te leggen. Blijkens het S.E.R.-advies geven de tot dusver opgedane ervaringen met de A.W.W. een duidelijke aanwijzing, dat de huidige wettelijke regeling onvoldoende oog heeft gehad voor de moeilijkheden, welke een vrouw ondervindt, die genoopt wordt, nadat zij zich gedurende vele jaren aan haar gezin staat heeft gewijd, een werkring te aanvaarden, wanneer zij haar man heeft verloren. Echter vindt men het blijkbaar volkomen rechtvaardig, dat de gescheiden alimentatiegerechtigde vrouw, wanneer zij bij gebreke van inkomsten uit nood een werkring moet aanvaarden, van haar loon premie betaalt voor de verzorging van weduwen, van wie een groot gedeelte zeker niet op het A.W.W.-pensioen voor hun levensonderhoud zijn aangewezen.

De hier aan het woord zijnde leden memoreerden, dat als bezwaren tegen een eventuele uitkering aan de alimentatiegerechtigde gescheiden vrouw o.m. genoemd zijn:

a. het feit, dat bij overlijden van één man wellicht aan meer weduwen een uitkering zou moeten worden gedaan;

b. het feit, dat na echtscheiding behoudens alimentatie de banden tussen voormalige echtelieden zijn verbroken, zodat het niet logisch zou zijn een nieuw recht — ditmaal op weduwnpensioen — te doen ontstaan (zie „Elseviers Weekblad” van 29 april 1961, blz. 23).

Het eerste bezwaar is blijkbaar alleen van financiële aard. Het kan daarom — mede gezien het feit, dat de groep belanghebbenden vermoedelijk slechts een betrekkelijk kleine omvang heeft — moeilijk aanvaard worden, zo meenden deze leden, wanneer men anderzijds moet constateren, dat op sociaal terrein voor veel grotere groepen het toekennen van financiële verbeteringen, welke een veelvoud van het hier benodigde bedrag kosten, op sociale — en soms op politieke — gronden wel

plaatsvindt. Dit klemt te meer, waar laatstbedoelde verbeteringen vaak van secundaire aard zijn, terwijl het in casu om een financiële uitkering van primair belang gaat, daar deze ten doel heeft in de eerste levensbehoeften van een bepaalde groep sociaal behoeftigen te voorzien.

Het tweede bezwaar, dat enerzijds gebaseerd is op het verbreken van de huwelijksband doch anderzijds de permanente financiële verplichting tot alimentatie erkent, achtten de hier aan het woord zijnde leden innerlijk tegenstrijdig en bovendien — door de formulering in te algemene bewoordingen — allerminst overtuigend.

Zo goed als de A.W.W. niet aan alle weduwen een weduwenpensioen heeft toegekend, is het ook onjuist ten aanzien van alle gescheiden alimentatiegerechtigde vrouwen het standpunt in te nemen, dat het feit der echtscheiding hun geen aanspraken op pensioen mag geven. Door alle tot deze groep te rekenen vrouwen aldus over één kam te scheren, begaat men sociaal onrecht tegenover een deel van deze groep vrouwen, die — in tegenstelling met de meeste weduwen — reeds vóór het overlijden van de man zowel op privé terrein als op maatschappelijk gebied reeds in zeer moeilijke omstandigheden verkeerden.

Dit geldt in het bijzonder voor de gescheiden vrouwen met kinderen, voor wie de man krachtens rechterlijk vonnis alimentatie moest betalen, doch die na het overlijden van de man zijn aangewezen op sociale bijstand en liefdadigheid, wanneer zij niet in staat zijn door arbeid zelf inkomsten te verwerven.

Wanneer zij hiertoe wel „in staat zijn”, waarbij de door de S.E.R. genoemde moeilijkheden, welke zo'n omschakeling voor het gezin moeten betekenen, dan tevens in het oog dienen te worden gehouden, moeten zij van haar inkomsten — evenals alle andere loontrekkenden inclusief de ongehuwden — voor het weduwenpensioen van anderen premie betalen, terwijl het vaststaat, dat bij deze „verzekering” hier *nooit* een bate tegenover zal staan.

Zijn zij echter op sociale bijstand aangewezen, dan lopen de alimentatieplichtige familieleden in de rechte lijn het risico, voor verhaal te worden aangesproken. De onlangs vastgestelde beperkingen ten aanzien van het verhaalsrecht gelden immers niet voor personen beneden 65 jaar. Het kan dus gebeuren, dat oudere reeds verdienende kinderen van een gescheiden alimentatiegerechtigde vrouw, die na het overlijden van de tot alimentatie verplichte man zonder middelen van bestaan is achtergebleven, voor verhaal krachtens de Armenwet worden aangesproken, voorzover zij reeds niet vrijwillig een onderhoudsbijdrage gaven.

Hieruit blijkt dus tevens, dat van het ontbreken van een aanspraak op weduwenpensioen voor de moeder, niet alleen deze zelf en haar minderjarige kinderen doch ook haar meerderjarige zelfstandige kinderen de gevolgen moeten ondervinden. Bovenstaande feiten maken het eens te meer onduidelijk, waarom als argument voor het heffen van premie voor bepaalde sociale verzekeringen (weduwenpensioen; kinderbijslag) gaarne de noodzaak van solidariteit wordt aangevoerd onder het motto, dat ieder burger zijn steentje voor het algemeen welzijn heeft bij te dragen, doch ten aanzien van enige kleine groepen in onze maatschappij deze solidariteitsgedachte alleen wordt gehanteerd op het gebied van de plichten zonder dat daar rechten tegenover staan.

In de premieplicht voor de A.W.W. zagen de hier aan het woord zijnde leden voor de hier bedoelde groep van vrouwen een dermate schrijnend onrecht, dat deze met een beroep op „solidariteit” huns inziens niet kan worden verdedigd.

Dat dit onrecht nog steeds niet is weggenomen en het advies van de S.E.R. ook thans nog niets in deze richting voorstelde, had bij deze leden te meer verwondering gewekt, waar recentelijk een tweetal koninklijke besluiten was gepubliceerd, waarbij voor de toepassing van de A.O.W. en de A.W.W. een aantal niet-Nederlanders (de zgn. spijtoptanten) met Nederlanders werden gelijkgesteld.

Wanneer men in ons land terecht de positie van de op velerlei terrein zo kwetsbare en economisch-zwakke groep der weduwen — met inbegrip van de weduwen der spijtoptanten — wil verbeteren, kan men niet voorbijgaan aan de maatschappelijke,

sociale en economische nood van een kleine groep vrouwen, die — althans voorzover de voormalige echtgenoot alimentatieplichtig was en zij bovendien de zorg over minderjarige kinderen hebben — praktisch ook als weduwen moeten worden aangemerkt.

Hierbij ware voorts te bedenken, dat de positie van deze vrouwen doorgaans nog veel moeilijker pleegt te zijn dan van de eigenlijke weduwen, die — wanneer de man in loondienst was — naast het A.W.W.-pensioen doorgaans toch ook bedrijfspensioen ontvangen.

Vele andere leden stelden de vraag, of de bewindslieden niet van oordeel zijn, dat met betrekking tot de wenselijkheid een weduwenpensioen toe te kennen aan de van echt gescheiden vrouw na het overlijden onderscheid moet worden gemaakt in de categorie van deze „gescheiden of quasi-weduwen”. In vele gevallen zal de economische positie van de „gescheiden weduwe” inderdaad moeilijker zijn dan voor de categorie eigenlijke weduwen, aangezien deze laatsten naast het A.W.W.-pensioen in een aantal gevallen ook een bedrijfspensioen ontvangen. Indien dus de A.W.W. een poging is om de positie van een economisch zwakke groep — de groep der weduwen — te verbeteren, dan zou huns inziens een bezien van de mogelijkheid van pensioen aan de categorie van de „weduwen”, wier gewezen echtgenoot ten opzichte van haar alimentatieplichtig was, wel passen in deze doelstelling.

Het recht op wezenpensioen voor kinderen, geboren uit een door echtscheiding ontbonden huwelijk.

Vele leden vestigden de aandacht op het bepaalde in artikel 16, eerste lid, sub *b* van de A.W.W. betreffende het vervallen van bedoeld recht bij hertrouwen van de moeder (en ingeval het recht op weduwenpensioen, zou de moeder niet gescheiden zijn, zou zijn geëindigd). In de eerste plaats merkten zij op, dat wanneer, zoals zij eerder bepleit hadden, het recht op kinderbijslag voor halfwezen *niet* verloren zou gaan bij hertrouwen van de moeder, ook voor de in deze bepaling bedoelde kinderen bij hertrouwen van de moeder een recht op kinderbijslag zou moeten bestaan.

Afgezien hiervan merkten deze leden echter het volgende op.

In de gevallen, waarin kinderen na echtscheiding aan de vader zijn toegewezen en zij bij overlijden van de vader niet alsnog onder de voogdij van de moeder worden gesteld en bij haar worden ondergebracht, werkt de gesignaleerde bepaling onbillijk. De kinderen hebben dan praktisch geen band meer met de moeder. Door het overlijden van de vader hebben deze kinderen hun enige kostwinner verloren. Hun recht op wezenpensioen ware dan ook niet afhankelijk te stellen van de omstandigheden, waarin de moeder verkeert. Tegen deze gedachte wordt wel aangevoerd, dat men op deze wijze de betrokken kinderen in een bevoorrechte, want financieel gunstiger, positie zou brengen dan de kinderen van een weduwe, dat wil zeggen van een niet-gescheiden vrouw. Immers in dit laatste geval vervallen bij hertrouwen alle rechten op uitkering ingevolge deze wet. Men ziet daarbij echter, zo meenden de hier aan het woord zijnde leden, over het hoofd, dat de halfwezen dan bij de moeder blijven en in het nieuwgevormde gezin worden opgenomen. Wanneer een gescheiden vrouw de voogdij blijft missen over een of meer van haar kinderen en dezen in hun belang elders worden en blijven ondergebracht is de feitelijke zowel als de juridische positie van die kinderen een geheel andere. Men moet voor de vaststelling van het recht op uitkering van kinderen uitgaan van de positie der kinderen. Ook de maatstaf van de gelijke behandeling moet gerelateerd worden aan de positie der kinderen en niet aan die van hun moeder.

Een soortgelijk bezwaar gevoelden de leden, hier aan het woord, tegen de bepaling van artikel 30, tweede lid van de A.W.W., waar het bedrag der uitkering afhankelijk wordt gemaakt van omstandigheden waarin de moeder verkeert. Ook deze afhankelijkheid ware in de hierboven omschreven gevallen om de aldaar genoemde redenen op te heffen.

Deze leden vroegen nog of, voor zover de bepalingen der artikelen 16, eerste lid sub *b* en 30, tweede lid van de A.W.W. gehandhaafd blijven, daaraan niet een soortgelijke regeling ware te verbinden als in artikel 15 is opgenomen.

Artikel 15 verzekert immers aan de hertrouwende weduwe een uitkering ineens ter grootte van het jaarbedrag van het laatstelijk genoten pensioen. Wanneer men zich op het standpunt stelt, dat de halfwezen, kinderen van een gescheiden vrouw, niet in een financieel voordeliger positie mogen worden gebracht dan de kinderen van een weduwe, zal men toch ook ontvankelijk kunnen zijn voor de stelling, dat zij niet in een nadeliger positie moeten komen.

Herleven van het recht op weduwenpensioen

Dezelfde leden merkten op, dat, in tegenstelling tot de regeling in de Invaliditeitswet (artikel 81b) en in de Pensioenwet (artikel 112), in de A.W.W. géén bepaling is opgenomen, die het recht op weduwenpensioen, dat een vrouw heeft gehad, doet herleven bij beëindiging van het tweede (of volgende) huwelijk op een wijze, die geen aanspraak op uitkering geeft. Door de voorgestelde wijzigingen in artikel 8 wordt het aantal gevallen, waarin zich deze situatie kan voordoen, beperkt. Het geval kan zich namelijk niet meer voordoen, dat een vrouw ten gevolge van het overschrijden van de 18-jarige leeftijd door haar jongste kind na het tweede huwelijk niet meer recht op uitkering zou hebben, indien zij dat na haar eerste huwelijk wel heeft gehad. Toch kunnen er ook, indien dit wetsontwerp tot wet wordt verheven, nog dergelijke gevallen voorkomen, bv. wanneer het tweede huwelijk door echtscheiding is ontbonden of wanneer de echtgenoten in het buitenland zijn gaan wonen.

Naar het oordeel van deze leden zou het eerste recht op weduwenpensioen in die gevallen moeten herleven indien de vrouw, ware zij niet hertrouwd, op het tijdstip der ontbinding van het volgende huwelijk nog in het genot van weduwenpensioen zou zijn geweest; deze herleving zal niet eerder dienen in te gaan, dan één jaar na het intrekken van het pensioen bij hertrouwen, zulks in verband met de bepaling van artikel 15.

Het tweede huwelijk doet het feit en de rechtsgevolgen van het eerste huwelijk, dat door de dood is ontbonden, immers niet teniet, ook bv. niet in erfrechtelijk opzicht. Door het tweede huwelijk werd het weduwen- en wezenfonds bevoordeeld, ook indien de vrouw hertrouwde met een niet-verzekerde.

Weduwnaarspensioen

Vele leden bepleitten het toekennen van een pensioen aan de weduwnaar, wiens overleden echtgenote kostwinster van het gezin was, omdat hijzelf door invaliditeit niet in staat was in het levensonderhoud van het gezin te voorzien. Deze weduwnaar verliest immers zijn levensonderhoud tengevolge van het overlijden van zijn huwelijkspartner en het is niet in te zien waarom de A.W.W. niet evenzeer dit overlijdensrisico voor de echtgenoot zou kunnen regelen. De echtelieden hebben immers op grond van het B.W. een wederzijdse onderhoudsverplichting, terwijl indien de overleden echtgenote een inkomen had, zij premie voor de A.W.W. heeft moeten betalen. In de ongevallenwetten kent men reeds een dergelijk recht op weduwnaarspensioen.

Tegen de wel gehoorde bedenking, dat deze zaak eigenlijk beter in de invaliditeitsverzekering geregeld zou moeten worden, pleit het feit, dat noch volgens de huidige I.W., noch naar alle waarschijnlijkheid ingevolge de komende arbeidsongeschiktheidswet de zelfstandigen een recht op uitkering hebben, resp. zullen hebben.

Deze leden wezen voorts op de soortgelijke regeling, welke is opgenomen in artikel 7 der A.O.W., waarin onder meer wordt bepaald, dat de gehuwde vrouw van ouder dan 65 jaar aanspraak heeft op gehuwden-pensioen, als zij als kostwinster is aan te merken en haar echtgenoot de leeftijd van 65 jaar nog niet heeft bereikt. Op grond van de beschikking van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid van 4 december 1956, nr. 5440 wordt als kostwinster aangemerkt de gehuwde vrouw, wier echtgenoot voor 50% of meer invalide is, tenzij de echtgenoot een inkomen heeft van meer dan 1½ maal het bedrag van het gehuwdenpensioen.

In het rapport van de S.V.R. (blz. 53-54) wordt opgemerkt,

dat bovenstaande kostwinnersbepaling bij de regeling van een weduwnaarspensioen niet eenvoudig zou kunnen worden opgenomen, doch dat zij zou moeten worden verscherpt. Er zouden allerlei beperkingen moeten worden opgelegd opdat alleen pensioen kan worden toegekend aan de invalide man, wiens echtgenote werkelijk kostwinster was. Konden de hier aan het woord zijnde leden dit geredelijk toegeven, zij vermochten niet in te zien, dat dit op onoverkomelijke bezwaren zou moeten stuiten. Principieel zou de regeling niet anders behoeven te zijn dan bij de A.O.W. Zo er een element van „means-test” moet worden ingevoerd, dat element is ook in de regeling op grond van artikel 7 der A.O.W. opgenomen.

Voorts vermeldt het rapport van de S.V.R. dat invoering van een weduwnaarspensioen de noodzaak van een nadere regeling tot voorkoming van samenloop met een uitkering ingevolge de arbeidsongeschiktheidsverzekering met zich zou brengen, aangezien de eventuele invoering van een weduwnaarspensioen ook zou moeten gelden voor gewezen loontrekkenden. Dit zou het streven naar eenvoud doorkruisen. Naar de mening van de hier aan het woord zijnde leden dient op dit punt aan het streven naar billijkheid echter een groter gewicht te worden toegekend.

Ten slotte maakt het rapport van de S.V.R. nog gewag van de praktische ervaring met de ongevallenwetten, waar men weliswaar een regeling voor het weduwnaarspensioen kent, doch deze sinds 1901 nog slechts in enkele gevallen heeft moeten toepassen. Daar staat, zo meenden deze leden, echter tegenover, dat de kring der verzekerden volgens de A.W.W. een ruimere is dan die bij de ongevallenwetten en vooral, dat slechts een gering percentage van de overlijdens te wijten is aan ongevallen.

Inschakeling van de raden voor de kinderbescherming

Vele leden vroegen, of het nader advies van de S.V.R. (aangekondigd in het S.V.R.-advies van 17 februari 1961, blz. 68) te dezer zake (artikel 31 A.W.W.) reeds ontvangen is en, zo ja, tot welke conclusies dit de Regering heeft geleid.

Hoogte der A.W.W.-uitkeringen

Naar de mening van vele leden zijn de uitkeringen ingevolge de A.W.W., ofschoon hoger dan die krachtens de A.O.W., niet hoog genoeg om een redelijk minimumlevensonderhoud te garanderen. Dit blijkt, aldus de hier aan het woord zijnde leden, o.m. uit het feit, dat een niet onaanzienlijk aantal weduwen, die weduwenpensioen ontvangen — naar deze leden meenden te weten, in de grote steden bijna 10 pct. —, aanvullende steun geniet op grond van de Armenwet.

Deze leden bepleitten daarom een uit de algemene middelen te financieren verhoging der pensioenen met 10 pct.

Artikelen

Artikel I, sub B (artikel 8 A.W.W.). Dient niet, in aansluiting aan het in 1957 ingevoerde punt C van artikel 71 der I.W., herhaalde invaliditeit, binnen een half jaar intredende, met ononderbroken invaliditeit te worden gelijkgesteld?

Artikel I, sub R (artikel 56a A.W.W.). Vele leden drongen er op aan, dat de onderhavige bepaling ook van toepassing zal zijn, wanneer de Raad voor het Rechtsherstel in een privaatrechtelijke kwestie een vrouw met een weduwe heeft gelijkgesteld.

Aldus vastgesteld 16 februari 1962.

VAN LIENDEN	DE WOLF
DE KORT	ZWANIKKEN
SUURHOFF	DE VREEZE
KIKKERT	BERGER
VAN LIER	COUZY
ROEMERS	VAN NIEROP
MULDERS	CORVER.
VAN EIBERGEN	